

ZNAČILNOSTI SODELOVANJA SLOVENSKE VOJSKE V DOSEDANJIH MEDNARODNIH VOJAŠKIH OPERACIJAH IN NA MISIJAH

CHARACTERISTICS OF THE PARTICIPATION OF THE SLOVENIAN ARMED FORCES IN INTERNATIONAL MILITARY OPERATIONS AND MISSIONS TO DATE

Professional article

Povzetek Slovenska vojska se je v prvo mednarodno vojaško operacijo vključila leta 1997, ko je prvič poslala svoje vojake v operacijo Alba v Albanijo. V dvanajstih letih je sodelovala na osemnajstih misijah na treh kontinentih, do konca leta 2008 pa je v mednarodnih vojaških operacijah in na misijah sodelovalo skupaj več kot 4500 vojaških oseb. Razvoj slovenskega prispevka, pa tudi nacionalna strategija sodelovanja, ki do danes še ni oblikovana v samostojen dokument, sta šla skozi različne razvojne faze. Od začetne razpršenosti in prispevkov posameznikov ter skupin so prispevki Slovenske vojske postopno prerasli v sodelovanje nižjih taktičnih enot, leta 2007 pa je prvič v zgodovini Republike Slovenije in Slovenske vojske v mednarodni vojaški operaciji sodeloval bataljon. Članek ne prikazuje zgolj dosedanjih značilnosti vojaških prispevkov v mednarodnih vojaških operacijah in na misijah, temveč tudi iz tega izhajajoče uresničevanje nacionalnih interesov ter druge vidike slovenskih obrabno-varnostnih prizadevanj in dejavnosti v mednarodnem okolju in zavezništvu. Posebej izpostavlja, da so mednarodne vojaške operacije in misije pomembno ter učinkovito orodje za transformacijo vojske, integracijo v poveljniške zavezniške strukture in večnacionalne strukture sil ter za zagotavljanje povezljivosti na vojaškem področju. Temu vidiku sta namenjena prva dva dela tega članka, medtem ko so pokazatelji dosedanjega slovenskega sodelovanja in najpomembnejše značilnosti preteklih ter sedanjih mednarodnih vojaških operacij in misij predstavljeni v naslednjih dveh delih.

Ključne besede *Mednarodne operacije in misije, mednarodne vojaške operacije in misije, operacije kriznega odzivanja, slovenski vojaški prispevek k mednarodnim operacijam in misijam, značilnosti sedanjih mednarodnih vojaških operacij in misij, pridobljene izkušnje iz mednarodnih vojaških operacij in misij.*

Abstract In 1997, the Slovenian Armed Forces joined the first international military operation by deploying soldiers to the Alba operation in Albania for the first time. In the intervening twelve years, the Slovenian Armed Forces participated in eighteen missions on three different continents, and as of the end of 2008, over 4,500 military personnel have participated in international military operations and missions. The development of the Slovenian contribution and the national participation strategy, which up to the present time has not yet been drafted as an independent document, has gone through different development stages. From the initial dispersion and contribution of individuals and groups, the participation of the Slovenian Armed Forces gradually enlarged into cooperation of lower tactical units, and in 2007, for the first time in the history of the Republic of Slovenia and the Slovenian Armed Forces, a battalion was deployed in an international military operation. This article presents not only the characteristics of military contributions in international military operations and missions to date, but also the resulting realisation of national interests and other aspects of Slovenian defence and security endeavours and activities in the international environment and the Alliance. Above all, the article stresses that international military operations and missions are an important and effective tool for transformation of the armed forces, integration in Allied command structures and multinational forces, and for interoperability in the military field. This aspect is highlighted in the first two parts of the article, while the indicators of Slovenian participation to date and the most important characteristics of past and present international military operations and missions are presented in the following two parts.

Key words *International operations and missions, international military operations and missions, crisis response operations, Slovenian military contribution to international operations and missions, characteristics of contemporary international military operations and missions, lessons learned in international military operations and missions.*

Uvod Slovenska vojska deluje v mednarodnih vojaških operacijah in na misijah (MVOM) z mandatom OZN in pod vodstvom OZN, Nata, EU ali OVSE, kar je ena osrednjih značilnosti, ki močno vpliva na strukturo, prisotnost in mednarodno vrednotenje nacionalnega prispevka. Pridobljene izkušnje in primeri dobre prakse ter še posebej spoznanja iz slovenskega predsedovanja Svetu EU v prvi polovici leta 2008 so dobra podlaga za stvarno vrednotenje in prikaz značilnosti dosedanjega sodelovanja Slovenske vojske v mednarodnih vojaških operacijah in na misijah.

Sodelovanje v mednarodnih vojaških operacijah in na misijah je brez usklajene nacionalne politike in s tem povezanega obrambnega načrtovanja z jasno opredeljenimi ambicijami in cilji kot sedenje na vlaku brez voznega reda. Prav tako neusklajena gradnja nacionalnih zmogljivosti z njihovim načrtnim vključevanjem v MVOM deluje kot nepovezana vlakovna kompozicija. Slovensko vključevanje vanje ima vrsto značilnosti in posebnosti, ki izhajajo tudi iz dosedanjega razvoja Slovenske vojske. Pri tem ne smemo zanemariti prizadevanj in dejavnosti po vključitvi v Partnerstvo za mir, dvakratnega čakanja na povabilo za vstop v Nato in vključitev v Evropsko unijo

ter seveda delovanja v teh organizacijah. Pogled na dvanajstletni vojaški prispevek je tako lahko podlaga za prepoznavanje pozitivnih izkušenj in pridobitev, pa tudi za oblikovanje stališč za prihodnost. Lahko bi zapisali, da je bil leta 2007 dosežen strateški in tudi zgodovinski preskok, ko je bil prvič v zgodovini Republike Slovenije in Slovenske vojske v mednarodno vojaško operacijo napoten bataljon. Sodelovanje prvega slovenskega bataljona v operaciji Kfor na Kosovu je hkrati tudi zaključek desetletnih prizadevanj za oblikovanje poklicnega bataljona, katerega začetki segajo v leto 1996, ko se je začelo oblikovanje 10. bataljona za mednarodno sodelovanje (10. BMS). Ta primer zelo nazorno kaže na povezanost strukturnega spreminjanja Slovenske vojske s prizadevanji za vedno številčnejše in aktivnejše vključevanje v zagotavljanje stabilnosti in reševanje kriznih razmer v svetu.

Po petih letih članstva v Natu in Evropski uniji sta Republika Slovenija in njena vojska pred novimi izzivi. Ti se kažejo v vprašanjih, kako naprej na področju sodelovanja v mednarodnih vojaških operacijah in na misijah, da bodo zagotovljeni uresničevanje nacionalnih interesov, prepoznavnost Republike Slovenije in njen prispevek k mednarodni varnosti ter izpolnjevanju obvez do OZN, Nata in EU. Na drugi strani pa je pomembno tudi to, kako doseči kakovosten premik in uporabiti pridobljene izkušnje, predvsem za celovitejše, bolj usklajeno in učinkovitejše delovanje z razpoložljivimi viri. Pri oblikovanju članka sva izhajala predvsem iz poznavanja tematike in osebnih izkušenj, ki jih imava kot pripadnika Slovenske vojske, ter dostopnih podatkov¹, ki so pokazatelji prispevka Republike Slovenije in Slovenske vojske k zagotavljanju mednarodnega miru in stabilnosti z mednarodnimi vojaškimi operacijami in misijami.

V članku uporabljava splošna termina mednarodne vojaške operacije in misije (MVOM) in mednarodne operacije in misije (MOM), ki v resnici v slovenskem prostoru še nista dokončno potrjena², tudi zaradi terminološke raznolikosti in zmede, ki velja na tem področju. S terminom mednarodne vojaške operacije in misije označujeva tisto, kar slovenska Vojaška doktrina (Furlan in drugi, 2006: 71–75) opredeljuje kot stabilizacijsko delovanje in znotraj tega operacije kriznega odzivanja (OKO). Žal se ta termin uporablja šele od leta 2006 in le delno pokriva preteklo obdobje in vse vidike. Drugi termin, mednarodne operacije in misije, v slovenskem prostoru vedno bolj prihaja v ospredje, zlasti takrat, kadar na splošno govorimo o vojaških, civilnih, mirovni in celo humanitarnih ter reševalnih operacijah in misijah, ki jih vodijo različne mednarodne organizacije.

¹ Avtorja se posebej zahvaljujeva majorki Alenki Petek iz Generalštaba SV, ki je ponovno preverila in uredila dostopne javne in službene podatke ter pokazatelje sodelovanja Slovenske vojske v MVOM.

² Avtorja nimava namena zanikati splošnega slovenskega termina operacije kriznega odzivanja – OKO iz Vojaške doktrine. Težava je v različni opredelitvi tako imenovanega skupnega termina znotraj OZN, Nata in EU. OZN v operacije ohranjanja miru (angl. United Nations peace keeping operations) vključuje: preprečevanje konfliktov, ohranjanje, vzpostavljanje, uveljavljanje in gradnjo miru (UN PKO Principles and Guidelines, 2008: 10–11). Natove operacije kriznega odzivanja zunaj 5. člena razvršča v operacije v podporo miru, ki vključujejo (a) preprečevanje konfliktov, (b) vzpostavljanje, (c) uveljavljanje, (d) ohranjanje in (e) gradnjo miru ter humanitarno delovanje. K temu spadajo tudi druge operacije in naloge kriznega odzivanja zunaj 5. člena, kot so (a) podpora humanitarnemu delovanju, ter (b) zaščiti in reševanju, (c) akcije iskanja in reševanja, (d) podpora evakuaciji nevojaškega osebja ter (e) vojaška pomoč civilnim oblastem (AJP-3.4, 2008: 4-1, 4–11). Menimo, da navedeno kaže na potrebo po iskanju širšega ali splošnejšega termina tudi v slovenskem prostoru.

Do uveljavitve Vojaške doktrine leta 2006 v Sloveniji najpogosteje uporabljamo termina mednarodne vojaške operacije in operacije v podporo miru (angl. Peace Support Operations). Treba je poudariti, da se tudi v različnih mednarodnih organizacijah, kot so OZN, OVSE, Nato in EU, uporabljajo različni izrazi. OZN uporablja splošni izraz *mirovne operacije*, znotraj katerih je treba ločevati operacije za ohranjanje miru (angl. Peace Keeping Operations) od preventivne diplomacije in misij za graditev miru (Jelušič, 2005). V EU se uporablja termin EU-operacije, kamor spadajo civilne, vojaške in policijske operacije ESDP³, kar kaže na prepletanje vojaških sestavin s civilnimi ali bolje, civilnih z vojaškimi.

1 SODELOVANJE V MEDNARODNIH VOJAŠKIH OPERACIJAH IN NA MISIJAH KOT ORODJE ZA POVEZLJIVOST IN INTEGRACIJO V VEČNACIONALNE POVELJNIŠKE STRUKTURE IN STRUKTURE SIL TER TRANSFORMACIJO

Danes obravnavamo mednarodne operacije in misije kot enega ključnih stebrov delovanja OZN, pa tudi Natovega zavezništva ter vojaškega sodelovanja znotraj EU. Govorimo lahko o kvadratu medsebojnih vplivov, ki vključuje obrambno načrtovanje, gradnjo vojaških zmogljivosti, integracijo v večnacionalne poveljniške strukture in strukture sil ter mednarodne operacije in misije. Pri tem je posebej pomemben vpliv MVOM na integracijske dejavnosti, zagotavljanje povezljivosti in skupno nastopanje na mednarodnem prizorišču. Poudariti je treba še njihovo vlogo kot orodja za transformacijo vojsk z uporabo novih vojaških zmogljivosti, uveljavitvijo izkušenj iz operacij in razvijanje združenega ter večnacionalnega povezovanja in skupnega delovanja.

Načrtovanje sil (angl. force planning), ki temelji na obrambnem načrtovanju (angl. defense planning)⁴, se je tako na nacionalni ravni kot na ravni mednarodnih organizacij zelo spremenilo zaradi razmer, ki so nastale s koncem hladne vojne ter pojavom novih, predvsem asimetričnih groženj. Zapišimo, da v Natu, pa tudi v evropskih vojaških strukturah po letu 2004, prisegajo na načrtovanje in zagotavljanje zmogljivosti tako za skupno oziroma kolektivno kot za nacionalno obrambo. V primerih, ko sta načrtovanje in gradnja vojaških zmogljivosti usklajena tudi z načrtovanjem sil za sodelovanje v operacijah, lahko govorimo o skladnosti načrtovanja sil in njihove uporabe. Pri tem v Natu, pa tudi EU, opazimo enega ključnih problemov učinkovitosti izrabe razpoložljivih vojaških virov za sodelovanje v mednarodnih operacijah in na misijah. Zagotavljanje sil za delovanje v večnacionalnem okolju namreč poteka po posebnem in ločenem procesu nabora oziroma *generiranja* sil (angl. force generation) za MOM. Ta proces nima neposredne povezave s projektiranjem in načrtovanjem zmogljivosti,

³ <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=268&lang=EN>.

⁴ *Obrambno načrtovanje (Nato Handbook, 2006: 50) na podlagi zaznavnih in predvidenih groženj postavlja cilje in naloge obrambno-vojaškim strukturam ter opredeljuje zelena stanja oziroma izhode pri posameznih obrambno-varnostnih razmerah. Zato obrambno načrtovanje določa tudi razpoložljive vire v povezavi z drugimi prizadevanji neke nacionalne ali večnacionalne skupnosti: diplomatskimi, informacijskimi in obveščevalnimi, ekonomskimi ter ne nazadnje vojaškimi. Obrambno načrtovanje je pred desetletjem ali dvema temeljilo na prepoznanih grožnjah (angl. threat based planning), danes pa se vedno bolj uveljavlja načrtovanje na podlagi predvidenih in/ali potrebnih zmogljivosti (angl. capability based planning).*

ki nastajata v procesu obrambnega načrtovanja in načrtovanja sil. Zaradi navedenega prihaja do razhajanj ali boljše nepovezanosti, predvsem zato, ker se pri načrtovanju zmogljivosti izhaja iz ambicij in razpoložljivih virov, medtem ko so pri generiranju sil prednostni politični cilji ter stališča držav do kriznih razmer in sodelovanja pri njihovem reševanju. Sklenimo, da sta načrtovanje sil in zagotavljanje zmogljivosti na eni strani ter načrtovanje posameznih mednarodnih vojaških operacij in generiranje sil zanje na drugi strani dva obraza iste osebe, ki se pogosto kažeta v različni podobi in zato predstavljata ključni izziv prihodnjim večnacionalnim prizadevanjem za reševanje sodobnih kriz ter prispevek k varnosti in stabilnosti. Zapisano zahteva dobro usklajenost obeh dejavnosti, kar se lahko kaže tudi pri oblikovanju obsega in strukture sil vojske ter ne nazadnje v ustreznih nacionalnih strategijah nastopanja v MVOM.

Mednarodne vojaške operacije in misije imajo pomembno vlogo tudi pri integraciji nacionalnih prispevkov v večnacionalna poveljstva in strukture sil. Z integracijo v Natovo mirnodobno poveljniško strukturo⁵ razumemo nacionalne prispevke v večnacionalna poveljstva in organe ter vključevanje v procese političnega in vojaškega odločanja pri vodenju mednarodnih vojaških operacij in misij. Integracija v večnacionalne strukture sil pa pomeni vključitev nacionalnih poveljstev in enot v taktične in operativne sestave ali poveljstva, kar se pojavlja predvsem v Natovem zavezništvu, pa tudi vključevanje v poveljniško strukturo mednarodnih vojaških operacij. Načrtovanje zmogljivosti za operativno delovanje in načrtovanje prihodnjih operacij, izbor sil za operacije, priprava poveljstev in enot za sodelovanje v operacijah ter konsolidaciji po koncu operacij so najpomembnejše aktivnosti zavezniške poveljniške strukture in večnacionalnih poveljstev enot. Zapisano kaže, kako so države prek aktivnosti MVOM vključene v številne procese, ki se posredno ali neposredno dotikajo integracije in delovanja večnacionalnih poveljstev in sil.

Namen tega članka ni opisovanje procesa nabora sil in odločanja za sodelovanje v MVOM. Kljub temu je treba za boljše razumevanje in uresničevanje učinkovitejšega celostnega pristopa k sodobnim MVOM izpostaviti razmejitev med politično-varnostnim vidikom na eni strani in vojaškim vidikom na drugi. Najprej poudarimo, da so tako v Natu in EU kot OZN ti postopki prepleteni in zelo povezani ter navadno potekajo vzporedno. Pri tem je jasno, da je politični vidik vedno primarni, začnjenja se s sprožanjem pri političnih strukturah omenjenih organizacij⁶, pri čemer pa ravno vojaški del na strateški ravni prispeva spremljanje razmer in iz tega izhajajoče analize. Političnemu sprožanju sledi priprava vojaških nasvetov z možnostmi rešitev, o katerih se odloča na politični ravni, te odločitve pa predstavljajo podlago za nabor sil. Če je nabor sil uspešen, se nadaljuje operativno vojaško načrtovanje, ob neuspehu pa se vrača na politično raven. Podobnega prepletanja ne zasledimo le na ravni mednarodnih organizacij, temveč tudi na nacionalni. Sklenemo lahko, da je na obeh ravneh neposredno sodelovanje pripravljavcev političnih in vojaških rešitev predpogoj za uspešnost MOM.

⁵ V Natu se uporablja izraz *Nato Command Structure – NCS*. Več o tem Humar v *Organizacijska struktura Nata (Revija Obramba, 09/2008: 7–10)*.

⁶ V OZN sta to *Varnostni svet in generalni sekretar*; v Natu sta to *Severnoatlantski svet (angl. North Atlantic Council – NAC) in generalni sekretar*; znotraj EU pa *Svet EU in visoki predstavnik za SZVP*.

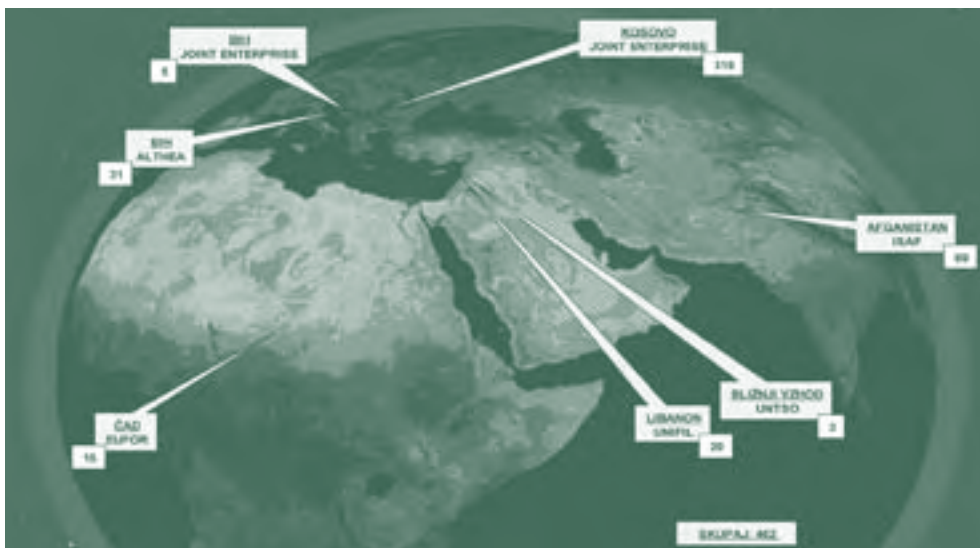
MVOM lahko opazujemo še kot transformacijsko orodje na nacionalni in tudi na mednarodni ravni. Prinašajo izkušnje in primere dobre prakse, ki dajejo odgovore na številna strateška, operativna ter taktična vprašanja o uporabi vojaških sil in zmogljivosti. V operacijah se preizkušajo nova oprema in sredstva ter potrjujejo nekateri eksperimenti za uporabo novih zmogljivosti ali taktike. Tako se na primer na področju sodobnih transformacijskih izzivov, kot je digitalizacija delovanja ali zmogljivosti medmrežnega delovanja v kriznih in bojnih razmerah, lahko praktično preizkusijo zgolj prek večnacionalnih prispevkov v MVOM. Pri tem pa ne smemo zanemariti niti tistih vidikov transformacije, ki se dotikajo politične ravni, kar smo opisovali pri načrtovanju sil in zmogljivosti ter procesu političnega odločanja o sprožanju, pripravi, uresničevanju in zaključevanju MVOM.

2 MEDNARODNE VOJAŠKE OPERACIJE IN MISIJE KOT OSREDNJI DEL DELOVANJA SLOVENSKE VOJSKE

Vključevanje Slovenske vojske v MVOM je do zdaj potekalo na podlagi določb Zakona o obrambi in določil v drugih strateških dokumentih, kot so Resolucija o strategiji nacionalne varnosti, Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske, Obrambna strategija Republike Slovenije, Srednjeročni obrambni program in Vojaška doktrina. Poudarimo, da se je večina omenjenih dokumentov v preteklosti spreminjala prav na podlagi izkušenj, pridobljenih s sodelovanjem Slovenske vojske v MVOM. Odločanje o slovenskem prispevku v njih je skladno z zakonom v pristojnosti Vlade Republike Slovenije, ki to ureja s posebnimi sklepi. Vojaški prispevki, odobreni na začetku leta 2009, so prikazani na sliki 1.

Slika 1

Vir:
Predstavitev
GŠSV, februar
2009.

Pregled odobrenih napotitev SV v mednarodne vojaške operacije in na misije po sklepih Vlade RS (30. januar 2009)

MVOM so orodje zunanje politike in poleg porabe nacionalnih virov lahko prinašajo koristi za državo, ne le v političnem, temveč tudi v ekonomskem pogledu, če sta zagotovljena celovit pristop in sledenje nacionalnim interesom. Med vojaškimi razlogi za sodelovanje⁷ bi lahko navedli da MVOM: (1) omogočajo pridobivanje mednarodnih izkušenj na vojaškem področju; (2) neposredno kažejo doseženo raven razvoja in izurjenosti za delovanje v raznorodnem mednarodnem okolju; (3) lahko pomembno vplivajo na moralo vojakov in na osebni ravni ustvarjajo primerljivost z drugimi vojskami; (4) pomembno prispevajo k razvoju ter preverjanju vrednot posameznikov in organizacije; (5) dajejo priložnost za krepitev javne podobe vojske, predvsem takrat, kadar ta prispeva k miru, humanitarnosti in reševanju življenj ter ustvarjanju varnega okolja; (6) omogočajo dojetje večnacionalnosti in delovanja v okoljih, v katerih se pogosto pojavljajo krizne ali vojne razmere.

Pomembno je poudariti, da bi bila Slovenska vojska brez sodelovanja v MVOM še vedno globoko v tranzicijski temi, iz katere bi se iz teritorialne vojske za nacionalno obrambo komaj videlo v mednarodno okolje⁸. Pri slovenskem sodelovanju v MVOM opazimo nenehno naraščanje prispevka. Ta je neposredno povezan s preoblikovanjem vojske, njenim preходом iz naborniške v poklicno ter oblikovanjem premestljivih zmogljivosti, ki temeljijo na mednarodnih standardih in se izpopolnjujejo na podlagi vsakokratnih izkušenj, pridobljenih v različnih MVOM. Odkrito je treba zapisati, da so bile vse dosedanje MVOM nižje intenzivnosti, z naravo stabilizacijskega delovanja. To delovanje je v nekaterih pogledih drugačno od bojnega delovanja, tako ofenzivnega kot defenzivnega. Ali povedano drugače – Slovenska vojska do zdaj ni sodelovala v ekspedicijskih operacijah. V svojem dosedanjem mednarodnem prispevku k operacijam v podporo miru oziroma operacijam kriznega odzivanja ter mirovnim operacijam, v katerih je opravljala naloge, bi težko opravila svoje poslanstvo brez upoštevanja načel, ki veljajo za ekspedicijsko delovanje v neznanih geografskih, klimatskih, kulturnih in drugih razmerah. Omenimo še značilnost, ki se pojavi s sprejemanjem zavezniških standardov in normativov za ocenjevanje pripravljenosti vojaških sil. Tako sta 10. motorizirani bataljon (10. MOTB) kot celota in 20. MOTB po četah morala doseči primerljive standarde za ves spekter bojnega delovanja, hkrati pa so njune enote pred napotitvijo v posamezne MVOM vedno znova opravile predoperativno usposabljanje (angl. pre-deployment training), zato da bi bile kos stabilizacijskim nalogam v operaciji Kfor ali Isaf. Dilema o smotnosti pripravljanja vojaških sil za ves spekter bojnega delovanja v primerjavi z manj zahtevnimi postopki, ki jih morajo poslane sile obvladovati v MVOM, je vedno pogostejša in nima samo vojaške, temveč vedno bolj tudi politično dimenzijo. Ta se kaže pri opredeljevanju poslanstva in ciljev posameznih MVOM ter v izražanju nacionalne politike oziroma, kako in v kakšne MOM je država pripravljena prispevati svoje sile. V tem vprašanju se zrcalita tudi javna podoba vojske in države oziroma njenega prispevka k mednarodni varnosti in stabilnosti ter pripravljenost poklicnih in rezervnih pripadnikov za sodelovanje v posameznih MOM ali celo vključitev v vojsko.

⁷ O tem tudi Furlan na posvetu o sodelovanju Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah, Brdo pri Kranju, 21. januar 2009.

⁸ Takšne primere sva opazila v državah, s katerimi smo delili usodo v nekdanji skupni federaciji, čeprav so se pridružile zavezniškemu partnerstvu za mir ali so tik pred članstvom v zavezništvu.

Za dosedanje slovensko sodelovanje v MVOM je značilno pretežno angažiranje vojaške komponente, ob omejenem sodelovanju drugih subjektov in podpori drugih struktur ali sredstev. Vojaške zmogljivosti so bile uporabljene na dveh oziroma največ štirih operativnih območjih s težiščem na Zahodnem Balkanu, kjer je bilo s sorazmerno majhnimi silami zastopanih veliko prispevkov, s čimer se je izražala težnja po celoviti prisotnosti⁹. Ob vojaškem prispevku v MVOM je treba dodati omejenost virov zaradi majhnosti vojske in njene razpetosti med različne naloge, kar navaja na sklep, da je bil prispevek Slovenske vojske velikokrat na zgornji meji razpoložljivosti.

Z napotitvijo bataljona v Kfor leta 2007 pa smo se v Sloveniji srečali tudi z izzivi, ki spremljajo napotitev tako zahtevnega in pomembnega ter predvsem z zunanjepolitičnega vidika vplivnega nacionalnega prispevka. Razumljivo je, da na začetku vseh teh vidikov še nismo obvladali in izkoristili v celoti. Ko so se v javnosti pojavila vprašanja, katere cilje želimo doseči, zakaj imamo toliko vojakov na Kosovu in ali so v ozadju tudi ekonomski interesi, nismo imeli celovitega odgovora. Po ne povsem posrečenih vojaških pojasnjevanjih smo bili priča nekaterim odklonilnim odzivom v politični in tudi siceršnji javnosti. Na tej podlagi smo spoznavali pomen celostnega pristopa k MOM na političnem področju, vedno bolj pa so izstopali tudi izzivi celostnega pristopa na vojaškem področju. Pri opravljanju nalog smo nekatera spoznanja iz celostnega ter na učinkih temelječega pristopa k operacijam neposredno uvajali tudi v prakso. Na praktičnih primerih povezave s kosovskim civilnim okoljem, pomoči prebivalstvu in lokalni oblasti, vključevanja v zaščitno-reševalne dejavnosti na območju slovenske odgovornosti smo se učili CIMIC-a¹⁰ in pokazali obvladovanje EBAO.¹¹ Z vsakodnevnimi dejavnostmi in pristopom k tem vprašanjem smo dokazali, da nam je celostni pristop znan, s čimer smo pridobili simpatije obeh strani na Kosovu, deležni pa smo bili tudi nekaj nevoščljivosti med partnerji, ki so sodelovali v operaciji¹².

Kosovske izkušnje pa niso edine, ki jih je treba omeniti. Poseben izziv za spoznavanje in sodelovanje v političnem odločanju o operacijah in pri oblikovanju politike v mednarodnem okolju je bilo slovensko predsedovanje Svetu Evropske unije. Izražal se je v vodilni vlogi, ki jo je imela Slovenija kot predsedujoča, zaradi česar je bila v posebni vlogi snovalca rešitev in ustvarjalca soglasja ter sinergije pri reševanju vprašanj. Kot

⁹ *Celostni pristop (angl. Comprehensive Approach) je namenjen prilagoditvi vedno bolj očitne kompleksnosti oziroma večplastnosti sodobnih MOM. To velja predvsem takrat, ko v njih vojaška komponenta ni prevladujoča. AJP-3 (A) govori, da je sodobne MOM treba razumeti kot tridimenzionalno mrežo, ki se širi navzgor proti strateški in tudi politični ravni, na kateri se na pojavljajoče izzive odziva celostni pristop. Navzdol se širi proti taktični ravni, na kateri je razvit koncept na učinku temelječih operacij, prečno pa se širi do številnih vojaških in civilnih skupin ter organizacij, ki so vključene v sodobne mednarodne operacije in misije.*

¹⁰ *CIMIC je tako v Natu kot tudi v EU uveljavljena mednarodna kratica za Civil Military Cooperation. Nato ima za to posebno združeno zavezniško publikacijo AJP-9: Nato Civil Military Cooperation Doctrine, krajše CIMIC Doctrine (AJP-3 (A), 2007). V EU je oblikovan poseben koncept CIMIC-a.*

¹¹ *EBAO je Natova kratica za Effect Based Approach to Operations (Pre-Doctrinal Handbook, 2007), ki ga M. Pešec imenuje koncept na učinkih temelječih operacij (Pešec, 2007: Magistrska naloga).*

¹² *Po izjavi slovenskega poveljnika TF Sokol v SICON 15 ppk. Škerbinca je bil njegov nadrejeni italijanski general začuden, ko se je v akcijo gašenja požara vključil slovenski helikopter, in sicer pod pogojem, da so tudi lokalne sile sodelovale pri gašenju. Naslednji dan so bili tudi vojaški helikopterji drugih držav v zraku, čeprav so nekateri piloti godrnjali, da za takšne naloge niso povsem usposobljeni in opremljeni.*

vodilna država je morala biti zgled tudi drugim in zato med prvimi, ki je svojo pripravljenost za sodelovanje v MVOM kazala z različnimi prispevki. Poudarimo, da je obdobje priprav in slovenskega predsedovanja Svetu EU v resnici obdobje celostnega dojetanja in vključevanja slovenskih političnih in še bolj obrambno-vojaških struktur v celoten spekter mehanizmov na področju evropske zunanje in varnostne politike ter tudi v spoznavanje praktičnih vidikov civilno-vojaškega kriznega upravljanja in vojaških ter civilnih MOM znotraj EU. Pri operaciji Eufor v Čadu oziroma Centralnoafriški republiki je Slovenija sprožala številne postopke ter vodila proces političnega odločanja, Slovenska vojska pa se je pri tem srečala z napotitvijo v novo MVOM. Tokrat je s svojim prispevkom ter delovanjem stopila tudi na afriški kontinent.

3 POKAZATELJI DOSEDANJEGA SLOVENSKEGA SODELOVANJA V MEDNARODNIH VOJAŠKIH OPERACIJAH IN NA MISIJAH

Za celovitejše razumevanje dosedanjega slovenskega vojaškega prispevka v MVOM ter prepoznavanje zunanje politike in strategije, pa tudi vojaških vidikov, bomo opisali nekatere pokazatelje in iz njih izpeljali sklepe. Pri tem bomo poleg pregleda dosedanjih MOM, v katerih je sodelovala Slovenska vojska, navedli povprečno letno število sodelujočih vojaških oseb ter število vpoklicanih oziroma sodelujočih, nekatere strukturne značilnosti slovenskega prispevka ter opisali kazalnike, ki kažejo na strategijo sodelovanja v MVOM. Temeljna značilnost slovenskega vojaškega prispevka je v nenehnem naraščanju deleža, in sicer na eni strani skladno s spremi-njanjem zunanjepolitičnega položaja države, na drugi pa z razvojem in profesionalizacijo vojske. Kot pomembno navajamo tudi dejstvo, da med več kot 4500 sodelujočimi pri delovanju do zdaj ni bilo smrtnega primera ali hujših telesnih poškodb.

3.1 Pregled dosedanjih slovenskih prispevkov

V dvanajstih letih je Republika Slovenija s svojim vojaškim prispevkom sodelovala v osemnajstih MVOM, od katerih je dvanajst končanih. Delovala je na treh kontinentih, v 15 državah.¹³ Tabela 1 kaže, da je sedem operacij potekalo pod vodstvom Nata (pet končanih), pet pod vodstvom EU (tri končane), pet pod vodstvom OZN (tri končane) ter ena pod vodstvom OVSE (končana).

Pregled kaže tudi skupno število MVOM v posameznem letu in število operativnih območij¹⁴, na katerih deluje Slovenska vojska. Iz tega ugotavljamo, da je imela Slovenija do leta 2003 svoje vojaške prispevke na dveh operativnih območjih, balkanskem in bližnjevzhodnem, pri čemer so bili slovenski pripadniki v štirih do sedmih MVOM. Po vključitvi v Nato in vstopu v EU se je slovenski prispevek

¹³ V to število je všteto tudi Kosovo.

¹⁴ Z operativnim območjem označujemo enotno območje delovanja operacije (angl. Joint Operational Area – JOA), v našem primeru pa tudi geografsko ali strateško območje, čeprav to v vojaško-operativnem smislu ni tako opredeljeno ali združeno. Pri tem kot strateško območje prikazujemo območje Bližnjega vzhoda in azijsko, vanj smo zajeli tako Afganistan kot Irak, čeprav je razumljivo, da to nikakor ni JOA in da gre za ločeni operaciji.

Tabela 1

Vir:
Predstavitev
GŠSV, februar
2009.

Naziv		Vodi	Leto											
			97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08
1.	ALBA*1	OVSE	X											
2.	UNFICYP	OZN	X	X	X	X	X							
3.	SFOR	Joint Guardian	NATO	X	X									
4.		Joint Forge	NATO			X	X	X	X	X	X			
5.	UNTSO	OZN	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
6.	UNMIK	OZN			X	X	X							
7.	AFOR	NATO			X									
8.	KFOR (Joint Enterprise)	NATO				X	X	X	X	X	X	X	X	X
9.	OHR BiH	OZN					X	X						
10.	CONCORDIA	EU							X					
11.	EUFOR ALTHEA	EU								X	X	X	X	X
12.	ISAF	NATO								X	X	X	X	X
13.	NATO PAKISTAN	NATO									X	X		
14.	EUFOR KONGO	EU										X		
15.	AMIS II	EU										X		
16.	NTM-I	NATO										X	X	X
17.	UNIFIL	OZN										X	X	X
18.	EUFOR ČAD/CAR	EU												X
Skupaj operacij leta			4	3	5	5	6	4	4	5	5	9	6	7
Število operativnih območij			2	2	2	2	2	2	2	3	3	4	3	4

Pregled mednarodnih vojaških operacij in misij, v katerih je sodelovala SV od 1997 do 2008

močno razširil, tako v številu MVOM in operativnih območij kot številu sodelujočih. Zgornja meja je bila dosežena leta 2006, ko je Slovenska vojska sodelovala v devetih MVOM na štirih operativnih območjih¹⁵.

Vstop Slovenske vojske v MVOM se je začel leta 1997¹⁶, ko je 21 pripadnikov odšlo v Albanijo na mednarodno vojaško operacijo Alba, pod vodstvom OVSE. Sledilo je nadaljevanje na Cipru, in sicer v operaciji v podporo miru Unfycip, ko je pod

¹⁵ Pri tem je v devetih operacijah in misijah težišče na operaciji Kfor, tako da je skupaj z operacijo Althea in Isaf udeležena več kot 95 odstotkov slovenskega prispevka.

¹⁶ Leta 1997 je Republika Slovenija najprej pričakovala povabilo za vstop v Nato, vendar je ostala brez njega, kar je lahko zgovoren dokaz, da slovenska pripravljenost za sodelovanje v kolektivni obrambi ter aktivno prispevanje k mednarodnemu miru in varnosti še nista bila na pričakovani ravni.

vodstvom OZN sodeloval vod iz 10. BMS¹⁷. Program partnerstva za mir (PZM) je bil okvir za sodelovanje letalskega oddelka v Natovi operaciji kriznega odzivanja na ozemlju BiH (Sfor). Na Kosovo smo leta 2000 prvič napotili šest pripadnikov Slovenske vojske v okviru sil Kfor, s čimer balkansko operativno območje postaja slovenska prednostna naloga. Razlogi za to so v ciljih slovenske zunanje politike in obrambno-varnostnih prizadevanjih države za zaščito pred negativnimi vplivi tega kriznega območja na Slovenijo. Pomembni pa so tudi vojaško-operativni razlogi, ki so povezani s poznavanjem območja delovanja, kulturnih značilnosti ter predvsem v lažji zagotovitvi strateškega premeščanja in oskrbe vojaških zmogljivosti na območje delovanja. V letih 2003 in 2004, ko je Slovenija drugič pričakovala povabilo za vstop v Nato in ga tudi dobila ter z vključitvijo v EU, se je intenziviralo tudi sodelovanje v MVOM, tako da je na letni ravni doseglo povprečno okrog 190 pripadnikov vojske. V tem času so bili doseženi tudi zadostno število poklicnih vojakov in zadostne zmogljivosti, tako da je leta 2003 Slovenija v BiH prvič napotila četo vojakov.

Vstop Republike Slovenije v Nato in vključitev v EU sta pomembna mejnika v pristopu k MVOM, ki se v povečanem vojaškem prispevku v njih začeta kazati v letih 2005 in 2006. Leta 2006 se je število napotnih v MVOM, v primerjavi z letom 2004, povečalo za 40 odstotkov. Poleg tega pa se je Republika Slovenija znašla v vlogi enakopravnega člana v obeh organizacijah, v katerih je bilo treba začeti skupaj reševati vprašanja, s katerimi se na zunanjepolitičnem in varnostno-obrambnem področju srečujeta obe organizaciji. Lahko zapišemo, da je to v vseh pogledih, tako političnem kot obrambno-varnostnem in vojaškem, obdobje učenja, privajanja in dozorevanja. Na Zahodnem Balkanu smo slovenski prispevek postopno povečevali ter dosegli višek leta 2007 z napotitvijo bataljona na Kosovo. Postopnost povečevanja vojaškega prispevka je značilna tudi za operacijo Isaf, v katero smo leta 2004 prvič napotili izvidniško skupino, ob konca leta 2008 pa tam delujeta okrepljeni motorizirani vod ter skupina specialistov v OMLT¹⁸.

Slovenska vojska je z napotitvijo skoraj vsega 10. MOTB od konca februarja do začetka septembra 2007 na Kosovu delovala v tujini z največjo enoto v svoji zgodovini. Na letni ravni je v MVOM skupaj delovalo skoraj tisoč pripadnikov ali sedemnajstkrat več kot na začetku slovenskega vojaškega sodelovanja pred desetimi leti. Leta 2008 se je slovenski prispevek v MVOM nekoliko zmanjšal v primerjavi s prejšnjim letom, tako v povprečnem letnem številu, ki se je zmanjšalo s 542 na 456, pa tudi v številu vseh sodelujočih, ki se je zmanjšalo s 994 na 961 v letu. Tabela

¹⁷ Začetki oblikovanja 10. bataljona za mednarodno sodelovanje (BMS) segajo v leto 1996, ko je Slovenija še imela naborni sistem in pretežno rezervno vojno sestavo. Oblikovanje bataljona, ki bi bil popolnjen s poklicnimi vojaki, je neposredno povezano z namenom aktivneje prispevati v mednarodne vojaške operacije, v katere ni bilo mogoče pošiljati nabornikov. Tako je bil 10. BMS zamišljen kot bataljon poklicnih pripadnikov, s čimer se kaže takratni poskus hkratnega oblikovanja posebnega ešalona vojske, temelječega na poklicnem popolnjenju. Oblikovanje prvega poklicnega bataljona Slovenske vojske se je končalo novembra 2006 z mednarodno certifikacijo 10. MOTB na vaji Sokolji udar na madžarskem vadišču Varpalota (Švajncer, 2008: Prva).

¹⁸ OMLT je kratica za operativne mentorske in povezovalne skupine (angl. Operational Mentor and Liaison Team), ki so namenjene mentorstvu in podpori Afganistanski nacionalni armadi.

2 prikazuje povprečno letno število sodelujočih pripadnikov Slovenske vojske v dosedanjih MVOM v preteklih dvanajstih letih¹⁹.

Tabela 2

Vir:
Predstavitve
GŠSV, januar
2009.

Leto	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Število sodelujočih	57	36	108	97	99	69
Leto	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Število sodelujočih	174	199	238	284	542	456
Skupaj: 2359						

Pregled letnega povprečnega števila sodelujočih iz SV v dosedanjih mednarodnih vojaških operacijah in na misijah

V dvanajstih letih znaša seštevek letnih povprečij nacionalnega prispevka v MVOM 2359 pripadnikov Slovenske vojske. Prikazovanje tega podatka je bilo deležno različnih interpretacij, čemur se gotovo ne bo mogoče izogniti niti v prihodnje. Razlikovati namreč moramo letno povprečje sodelujočih od skupnega letnega števila napotenih v MVOM. Ta seštevek na dvanajstletni ravni za Slovensko vojsko presega 4500 pripadnikov, kar je razvidno iz grafa 1. To seveda ne pomeni, da je glede na sedanje število zaposlenih v Slovenski vojski takšno vojaško službo v MVOM na tujem opravljalo skoraj dve tretjini njene poklicne sestave. Pravzaprav je zelo težko ugotoviti, koliko pripadnikov je do zdaj v resnici sodelovalo v mednarodnih operacijah in na misijah, ker so bili nekateri napoteni večkrat, velik del teh pa je medtem zapustil vojaške vrste.²⁰ Če je resnična ocena, da ima v poklicni sestavi Slovenske vojske približno 3000 njenih pripadnikov izkušnje najmanj iz ene mednarodne vojaške operacije ali misije, je to pomemben dosežek. Ni ga sicer treba poudarjati, ker bi Slovenska vojska morala v svoji strukturi imeti nekaj več kot štiri tisoč pripadnikov premestljivih sil. Torej sil, ki so pripravljene in imajo izkušnje iz delovanja v mednarodnem vojaškem okolju ter na območjih zunaj nacionalnega ozemlja. Ni ga treba niti statistično zlorabljati, na primer s prikazom števila sodelujočih vojakov

¹⁹ V izračun povprečnega letnega števila pripadnikov na MVOM so vštet vsi sodelujoči v nacionalnem prispevku v posameznih mesecih in prikazani s srednjo vrednostjo letnega prispevka. Pri tem so vštet tudi nacionalni podporni elementi v tujini, ki jih v zavezništvu neradi štejejo v nacionalni prispevek v MVOM. Povprečno število lahko ponazorimo s primerom, v katerem 100 povprečno sodelujočih pripadnikov pomeni, da je bilo toliko pripadnikov eno leto na MVOM. Glede na to, da so menjave največkrat vsakih šest mesecev, to pri prikazovanju števila napotenih pomeni, da je bilo sodelujočih še enkrat več pripadnikov. Pri tem pri naših podatkih opazimo razhajanja med povprečnim letnim prispevkom in skupnim letnim številom angažiranih v MVOM, kar je razvidno s primerjavo tabele 2 in grafa 1. Razlike nastajajo zaradi različnih napotitev, različnega trajanja in upoštevanja javno dostopnih podatkov, ki temeljijo na mesečnem povprečju.

²⁰ Predsednik Republike Slovenije in vrhovni poveljnik obrambnih sil je 29. maja 2008 podelil srebrni red za zasluge na obrambnem oziroma varnostnem področju pripadnikom Ministrstva za obrambo oziroma Slovenske vojske, ki so v od leta 1997 do 1. 6. 2008 sodelovali v mednarodnih mirovnih operacijah. Vir: (<http://www.up-rs.si/uprs/uprs.nsf/dokumentiweb/8BDE879AD357C9FDC12574580030C03C?OpenDocument>), dostopno 1. 2. 2009. Če je to priznanje namenjeno tudi posameznikom, bo prej ali slej treba narediti seznam prejemnikov; kar bo odlična priložnost za preverjanje sedanjih evidenc sodelujočih in pripravo imenskega seznama, ki lahko pokaže, koliko pripadnikov je v enajstih letih v resnici sodelovalo v MVOM in koliko teh je še vedno zaposlenih v Slovenski vojski.

na tisoč prebivalcev v državi pošiljateljici, pri čemer bi bila Slovenija po podatkih iz leta 2007 na svetovnem vrhu²¹, ali z odstotkom sodelujočih glede na mirnodobni obseg vojske. Ni pa se ga treba niti sramovati, čeprav še ne dosegamo v Natu dogovorjenega deleža stalno pripravljenih sil, ki bi lahko bile napotene v MVOM²², kar naj bi bilo osem odstotkov kopenskega dela vojske na leto.

Zapisalimo smo že, da sta v slovenskem primeru povečanje napotitev v MVOM in gradnja nacionalnih vojaških zmogljivosti povezana in premo sorazmerna. To je razvidno tudi na grafu 1, na katerem prikazujemo rast skupne letne napotitve v MVOM ter mejnike, ko so bile napotene posamezne zmogljivosti Slovenske vojske. Seštevek v dvanajstih letih znaša 4587 pripadnikov Slovenske vojske. Pri tem je najvišja skupna letna napotitev dosežena leta 2007, in sicer zaradi napotitve 10. MOTB na Kosovo, ko je bil leta 2006 zaključen enoletni cikel bojnega usposabljanja in oblikovanja zmogljivosti ter pridobljen zavezniški certifikat pripravljenosti bataljona. 10. MOTB pa ni osamljen slovenski primer, saj je bilo podobno tudi pri oblikovanju transportne čete iz 670. poveljniško-logističnega bataljona ter skoraj pri vseh četah 20. MOTB. V navedenem se kaže trditev, da so MVOM pomembno orodje pri gradnji vojaških zmogljivosti²³.

3.2 Obdobja in vrste prispevkov v dosedanjem slovenskem sodelovanju

Dvanajstletno sodelovanje Slovenske vojske v MVOM lahko razdelimo na tri obdobja²⁴, in sicer na prvo od 1997 do 2002, drugo od 2003 do 2006 in tretje po letu 2007. Za prvo obdobje je značilno vključevanje majhnih in nezahtevnih modulov do ravni voda. V drugem obdobju se pojavita tako količinski kot tudi kakovostni napredek, čeprav je razpršenost v tem obdobju največja. Za tretje obdobje je značilno, da sprejemamo izzive kompleksnega delovanja v MVOM, kar omogoča vključevanje slovenskih čet v večnacionalne sestave (angl. task force), ter seveda nastajanje slovenskih bataljonskih skupin, v katere so lahko vključeni tudi moduli drugih držav. Če je za prvo obdobje značilno, da se slovenski vojak pojavi v mednarodnem okolju in pridobiva izkušnje, lahko za drugo obdobje trdimo, da je to obdobje iskanja in dozorevanja v MVOM, v tretjem obdobju pa se Slovenska vojska dokončno uveljavi v mednarodnem okolju. V vseh treh obdobjih so slovenski kontingenti v nekaterih pogledih še vedno odvisni od partnerskih ali vodilnih držav, predvsem zaradi omejitev pri strateškem zračnem transportu in manjše razpoložljivosti svojih zmogljivosti za oskrbo sil na oddaljenih območjih.

²¹ Takšno primerjavo je na *Annual Senior Officers Seminar* od 16. do 18. 9. 2008 v Geneva Centre for Security Policy opravil načelnik finskega generalštaba admiral Juhani Kasseala in bil deležen pozitivnih in tudi zelo odklonilnih odzivov udeležencev.

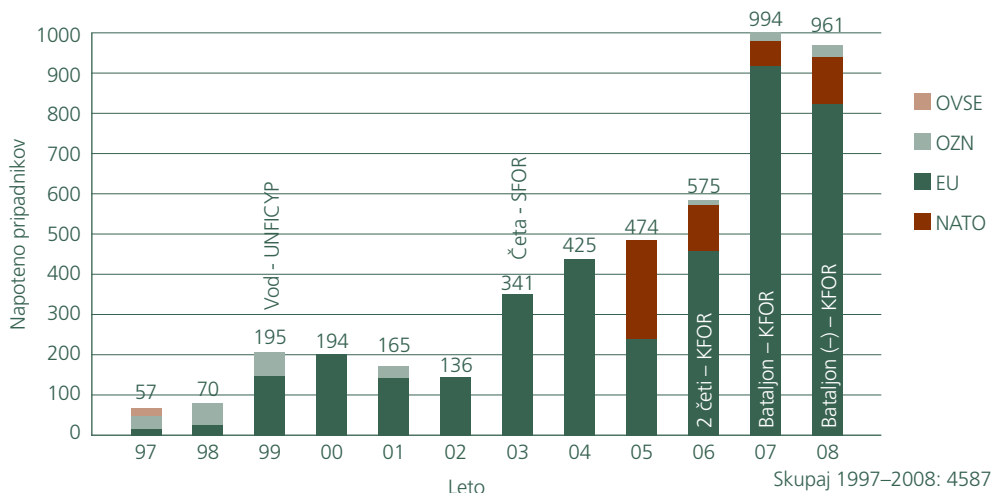
²² V Natu se vedno pogosteje uporablja odstotek nacionalnega deleža v Natovih operacijah zunaj 5. člena. Ta delež je izračunan kot razmerje med skupnim številom osebja in zmogljivosti v vseh Natovih operacijah ter skupnim nacionalnim prispevkom sil in zmogljivosti v njih. Leta 2008 je bil slovenski prispevek med 0,5 in 0,6 odstotka.

²³ Ob 10. MOTB, ki je bil oblikovan na temelju 10. BMS, smo ob številnih naporih in ovirah za dokončno oblikovanje enote leta 2006 ugotavljali, da po desetih letih prizadevanj gotovo ne bi uspeli, če ne bi bilo zahteve po mednarodnem certifikatu usposobljenosti in povezljivosti ter napotitvi bataljona na MVOM.

²⁴ O tem Geder na posvetu ob desetletnici sodelovanja Slovenske vojske v operacijah, Gornja Radgona 20. 9. 2007, ter Jelušič in Geder V: *Desetletne izkušnje SV z operacijami kriznega odzivanja*, Slovenska vojska 26. 10. 2007: 10–12.

Graf 1

Vir:
Predstavitev
GŠSV, februar
2009.

Prikaz skupne napotitve pripadnikov SV v mednarodne vojaške operacije in na misije od 1997 do 2008

Nadaljnja analiza dosedanjega prispevka Slovenske vojske v MVOM kaže tri značilne vrste prispevkov: enostavne, kompleksne in specialistične. Iz opisane rasti slovenskega prispevka, ko se je ta razvijal prek posameznikov in vodnih modulov do četnih ter končal z bataljonskim, pa izhaja še sklep, da je Slovenska vojska v svojem razvoju prešla iz enostavnih v specialistične in kompleksne prispevke. Glede na strukturo enot Slovenske vojske so do zdaj v MVOM sodelovali skoraj vsi rodovi z zelo različnimi prispevki in vrstami enot: od enot za bojno delovanje do enot za bojno podporo in zagotovitev delovanja, predvsem logističnih. To hkrati kaže, da je bila zelo kmalu opuščena ideja o eni ali posebni enoti, ki bi sodelovala v MVOM, kot je bilo najprej predvideno za 10. BMS.

V MVOM, v katerih smo sodelovali z enostavnimi vojaškimi prispevki, so prevladovala naloge, kot so varovanje, patroljiranje in nadzor gibanja v varovanih območjih, ali logistične podporne naloge. Ugotavljamo, da so bile slovenske enote pri tem največkrat podrejene neki vodilni državi in vključene v sestavo večjih enot, saj so bile to enote v velikosti oddelka ali voda. Priprava in usposabljanje enot, ki sodelujejo v enostavnih prispevkih, nista posebej zahtevna, ne zahtevata veliko časa (3–4 mesece) in vključujeta le nadgradnjo osnovnega vojaškega znanja in veččin s pravili za delovanje na konkretni operaciji ter seznanitev s posebnimi razmerami na območju delovanja. Ugotovimo lahko, da so za izvedbo takih nalog primerne vse enote Slovenske vojske, vključno s pripadniki prostovoljne pogodbene rezerve.

Kompleksni prispevek se je začel leta 2007 s petnajstim slovenskim kontingentom na Kosovu²⁵. Z bojno skupino Sokol smo prevzeli svoje območje odgovornosti ter se ne-

²⁵ Ko govorimo o kompleksnosti in celovitem prispevku, je treba poudariti, da gre za organizacijsko kompleksnost, ker pa so vojaške sile angažirane v stabilizacijskem delovanju, se te sile redko bojujejo in niso udeležene v vojaškem delovanju visoke intenzivnosti (angl. high intensity).

posredno vključili v Kforjev sistem poveljevanja in kontrole. Bojna skupina je imela v svoji sestavi motorizirane čete, ki so sicer opravljale naloge, značilne za enostavne prispevke, vendar je poveljstvo bojne skupine, sestavljeno iz poveljstva 10. MOTB, neposredno poveljevalo različnim modulom, kot so CIMIC, vojaška policija, inženirski oddelek in zdravstvena enota ROLE 1. Poveljstvo je bilo odgovorno tudi za samostojno zbiranje obveščevalnih informacij in obveščevalno podporno delovanje, s čimer je bila zaokrožena celovitost nalog stabilizacijskega delovanja. Poudarimo še, da so bile med delovanjem bojne skupine Sokol prvič sproščene nacionalne omejitve za nadzorovanje množic in nemirov. Pogoj za napotitev enote kot kompleksnega prispevka je, da je dosegla končne operativne zmogljivosti, kar se doseže po končanem usposabljanju bataljona in dvo- ali večmesečnem namenskem usposabljanju za konkretno operacijo ter z uspešno opravljenim preverjanjem pripravljenosti za napotitev nanjo. Drugi, zelo pomemben pogoj za tak prispevek pa je, da sodelujejo organske enote, na primer bataljon, ki so lahko med pripravami na operacijo dopolnjene s posamezniki in različnimi moduli iz drugih enot.

Za specialistične prispevke je značilno, da so to bodisi posamezni deli posebnih enot ali specialistov iz teh enot bodisi zgolj štabni prispevki ali štabni specialisti v različnih sestavah, ki nimajo klasične narave vojaških enot. Specialistične prispevke smo do zdaj popolnjevali s pripadniki enote za specialno delovanje, s kadri iz izvidniških enot, medicinskimi strokovnjaki in timi, helikoptersko posadko, vojaškimi policisti in drugimi, ki so delovali samostojno ali v sklopu mednarodnih specializiranih enot²⁶, pa tudi s prispevkom v večnacionalno integrirano logistično enoto²⁷. Drugi del specialističnih prispevkov je povezan s svetovalnimi ali inštruktorskimi prispevki, kot je bilo to v primeru Natovih operacij in misij v Iraku, Afganistanu ter na Kosovu, pa tudi v skupinah za povezavo v operaciji EU v BiH. Specialistični prispevki se nanašajo predvsem na naloge vzpostavljanja, preoblikovanja in usposabljanja vojsk v državah ali na območjih, kjer operacije potekajo. Vključujejo lahko tudi svetovanje vladnim organom pri postavitvi obrambnega sistema. Za te prispevke je značilno, da so skupine sestavljene iz posebej izbranih pripadnikov različnih poveljstev in enot SV, da so priprave tudi zaradi tega zahtevnejše, od pripadnikov pa se pričakujejo posebno znanje in posebne izkušnje. Med specialistične prispevke lahko štejemo tudi štabne specialiste in štabne prispevke, ki jih popolnujemo v poveljstvih posameznih MVOM. Število in pridobljene dolžnosti se spreminjajo, kar je odvisno od vrste MVOM, potreb po kadrih in ne nazadnje od velikosti drugih delov nacionalnega prispevka. Pri specialističnih prispevkih, še posebej pri osebju, ki popolnjuje štabne prispevke ali zaseda mesta štabnih specialistov v mednarodnih poveljstvih MVOM, so ti v posebnem položaju. Posebnost se izraža tudi v tem, da morajo obvladati zavezniške štabne postopke in standarde ter jezik, poleg tega pa

²⁶ Slovenska vojaška policija je skupaj z drugimi vojaškopolicijskimi in žandarmerijskimi enotami uspešno opravljala naloge v večnacionalni specializirani enoti (angl. *Multinational Specialized Unit – MSU*) v operaciji kriznega odzivanja Sfor v BiH.

²⁷ V večnacionalno integrirano logistično enoto (angl. *Multinational Integrated Logistics Unit – MILU*) je Slovenska vojska v operacijo kriznega odzivanja Kfor na Kosovu leta 2007 prispevala transportno četo, kar je prvi slovenski prispevek k oblikovanju skupne večnacionalne integrirane logistične enote v Kfor, in sicer v operativnih razmerah, v katerih je logistika še vedno predvsem nacionalna odgovornost.

biti pripravljeni delovati v večkulturnem mednarodnem vojaškem okolju in tako izražati visoko stopnjo prilagodljivosti ter vsestranskosti.

3.3 Pokazatelji, v katerih se kaže doseganja slovenska strategija

V nadaljevanju bomo pojasnili pokazatelje, iz katerih je prepoznavna doseganja slovenska strategija sodelovanja v MVOM. Pri tem bomo posebej pojasnili slovenske značilnosti razpršenosti v primerjavi s koncentracijo nacionalnega prispevka ter vzdržljivostjo prispevka oziroma sodelujočih sil. Razpršenost razumemo kot število MVOM, v katerih sodeluje neka država v različnih okvirih, pa tudi kot število posameznih elementov na operativnem območju²⁸ ter v razmerju med nacionalnimi deleži po posameznih geografskih oziroma operativnih območjih. Z vzdržljivostjo nacionalnega prispevka razumemo velikost in obseg enot, ki lahko v nekem obdobju rotirajo v posameznih MVOM. Tabela 4 kaže, da smo bili od leta 1997 do 2001 prisotni na Balkanu in Bližnjem vzhodu. Leta 2004 smo začeli sodelovati še na azijskem območju, postopno pa smo zmanjševali prisotnost na Bližnjem vzhodu, ki se je ponovno okrepila leta 2006. Na Balkanu, ki je težišče delovanja, nimamo manj kot 66 odstotkov nacionalnega prispevka v MVOM, z izjemo leta 1997, ko ga je bilo 46 odstotkov, ter leta 1998, ko je bil 14-odstoten. Povečanje vzdržljivosti sil slovenskega prispevka v preteklih dvanajstih letih je prav tako razvidno iz tabele 4, ki za leto 2008 prikazuje ekvivalent treh čet v povprečnem letnem prispevku 456 pripadnikov.

Pri opazovanju in snovanju sklepov o razmerju med razpršenostjo in koncentracijo nacionalnega prispevka v MVOM je treba upoštevati več kazalnikov. Tako smo v tabeli 4 prikazali število vojaških nacionalnih prispevkov na operativno območje²⁹, sledita pa delež slovenskih prispevkov in povprečno število pripadnikov Slovenske vojske na operativno območje. Sklenemo lahko, da je ob manjši prisotnosti opazna večja razpršenost. Z veliko razpršenostjo prispevkov se poskuša dokazati širša nacionalna pripravljenost, medtem ko se s koncentracijo poskušata pridobiti večji vpliv v MVOM in dokazati nacionalna pripravljenost za odločnejše reševanje kriznih razmer. Za pojasnitev vzdržljivosti sil je nazoren primer leto 2007, ko je imela Slovenska vojska polovico leta v operaciji skoraj cel bataljon, drugo polovico leta pa dve četi, kar po Natovi metodologiji vrednotenja vzdržljivosti nacionalnega prispevka pomeni le dve četi, čeprav bi srednja vrednost ustrezala trem četam.

Za čim celovitejši prikaz nacionalnega prispevka v MVOM je treba predstaviti tudi razmerje med različnimi vrstami operacij, ki jih neposredno vodijo OZN, Nato in EU, pa tudi OVSE. Takšen pogled dopolnjuje sliko o razdrobljenosti in razpršenosti na eni strani, kaže pa tudi državno-politično in mednarodnovarnostno usmeritev. Ta podoba je v državah članicah Nata in EU še toliko bolj posebna, ker je pripravljenost za skupno reševanje mednarodnih vprašanj in prispevek k zagotavljanju miru in stabilnosti na kriznih območjih treba izražati najmanj v dveh organizacijah, in sicer v Natu in EU,

²⁸ Pri tem nimamo v mislih zgolj vojaških elementov, temveč bi morali upoštevati vse, ki spadajo v celostni pristop k operacijam, torej tudi policijske, civilne, humanitarno pomoč, donacije in drugo.

²⁹ Ta kazalnik smo dobili tako, da smo število nacionalnih prispevkov v operacijah delili s številom operativnih območij.

Tabela 3:

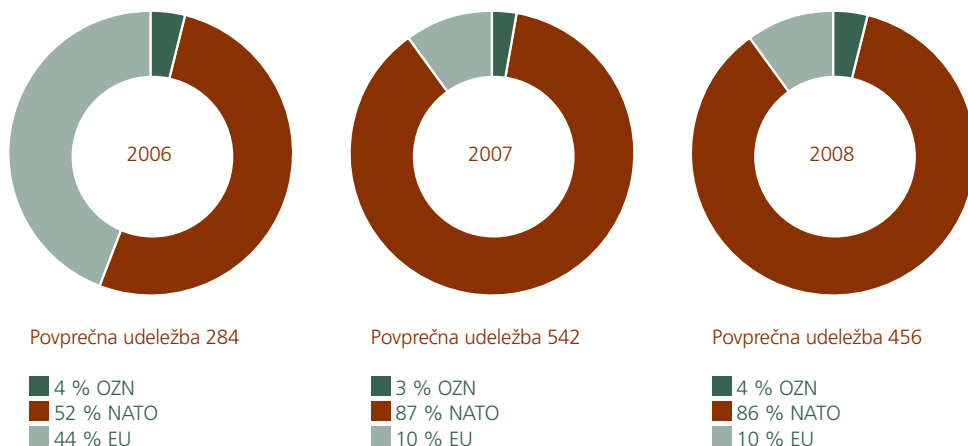
Vir:
Pregled PSSV, 5.
februar 2009.

OKO	Kraj	Č	PČ	V	VU	CO	Skupaj	Čas rotacije
 KFOR	JOINT ENTERPRISE	Priština	14	11	6	4	35	6 mesecev
		Peč	28	49	178	4	259	
		Skupaj	42	60	184	8	294	
NATO HQ Sarajevo MLO Beograd 	JOINT ENTERPRISE	Sarajevo	3	1		1	5	6 mesecev / 1 leto
		Beograd	1			1	1	9 mesecev
		Skupaj	4	1		1	6	
 ISAF	Kabul	1	1		2		4	6 mesecev
	Herat	6	17	42			65	
	Skupaj	7	18	42	2	69		
 NTM-I	Bagdad	1	1				2	6 mesecev
	Skupaj	1	1				2	
 EUFOR ALTHEA	Sarajevo	7	2	1	2		12	6 mesecev
	Butmir	4	15				19	9 mesecev
	Skupaj	11	17	1	2	31		
 TCHAD/RCA	Pariz	1					1	6 mesecev
	Abeche	1					1	
	Forchana	1	6	6			13	4 mesece
	Skupaj	3	6	6		15		
 UNIFIL	Tibnin	3					3	6 mesecev
	Shama		4	7			11	
	Skupaj	3	4	7		14		
 UNTSO	Damask	1					1	1 leto
	Tiberias	1					1	
	Bejrut	1					1	
	Skupaj	3				3		
Skupaj		74	107	240	13		434*	

* V število 434 ni všteti častniki za zvezo z italijanskim Poveljstvom za operacije (COI) v Rimu. Navedeno pomeni, da je skupno število sodelujočih 435.

Pregled in struktura pripadnikov SV v mednarodnih vojaških operacijah in na misijah ob koncu leta 2008 (stanje 30. 12. 2008)

Graf 2:

Vir:
Predstavitve
GŠSV, 2009.

Razmerje med povprečno letno napotitvijo SV v mednarodne vojaške operacije in na misije pod vodstvom Nata, EU in OZN v obdobju 2006–2008

ali celo v treh, torej tudi v OZN. Slovensko razmerje med povprečno letno napotitvijo Slovenske vojske v MVOM v letih 2006–2008 je prikazano na grafu 2.

Pregled strukture nacionalnih prispevkov za leti 2007 in 2008 nazorno kaže, kako države članice Nata lahko izpolnjujejo sodelovanje v MVOM v razmerah, ko je prispevek v Natovih operacijah iz že opisanih razlogov prednosten. Pri tem v slovenskem primeru ni izjema niti leto 2006, čeprav je razmerje med operacijami pod vodstvom Nata in EU 52 odstotkov proti 44 v korist Nata, kar je razumljivo zaradi precejšnjega slovenskega deleža v operaciji kriznega menedžmenta EU Althea, ki je nadomestila Natovo operacijo kriznega odzivanja v BiH.

V dvanajstih letih sodelovanja smo v Slovenski vojski najprej pričali razvoju in spreminjanju pristopa k MVOM v mednarodnem okolju. Poleg tega so posebej opazni razvoj in krepitev slovenskega prispevka ter pridobivanje in izraba izkušenj. MVOM so bile vedno zapletene in večstranske. Te značilnosti izstopajo, ker se vse bolj uveljavljajo večzvrstne strukture z mešanimi vojaško-civilnimi ali celo civilno-vojaškimi in humanitarnimi sestavinami, kar kaže, da se v njih že dolgo ne uporabljajo samo vojaške zmogljivosti in elementi. Značilnosti MVOM, v katerih je sodelovala Slovenska vojska leta 2008, opisujemo v nadaljevanju.

4 ZNAČILNOSTI SEDANJIH OPERACIJ IN MISIJ, V KATERIH SODELUJE SLOVENSKA VOJSKA

Slovenska vojska s sodelovanjem v MVOM izraža eno svojih prednostnih nalog ter si tako pridobiva izkušnje v večnacionalnem delovanju, v svoje delovanje vključuje

taktične postopke teh operacij, hkrati pa spoznava tudi druge sestavine iz večnacionalnih sestav in večkulturnih okolij. Brez tega sodelovanja bi Slovenska vojska težko preverila nekatere sodobne zahteve za premeščanje sil, delovanje v ekstremnih vremenskih okoljih ali logistično podporo v takšnih okoliščinah. V nadaljevanju bomo opisali značilnosti sedanjih MVOM, v katerih je Slovenska vojska sodelovala konec leta 2008, ko je v njih sodelovalo 434 pripadnikov, kar je razvidno iz tabele 3.

4.1 KOSOVO FORCES – KFOR, Kosovo

Natova operacija kriznega odzivanja *Joint Guardian* se je začela 10. 7. 1999. Njen namen je utrditi varnost na Kosovu, zagotoviti uveljavljanje Resolucije Varnostnega sveta OZN št. 1244 (10. 6. 1999) in nadzorovati uresničevanje vojaško-tehničnega sporazuma, podpisanega 9. 6. 1999 med ZRJ in Natom. Z zavezniškim operativnim načrtom (SACEUR OPLAN 10501) se je operacija pozneje preimenovala v *Joint Enterprise*. Zanimivost je območje delovanja Kforja, ki je del enotnega balkanskega operativnega območja (Balkan JOA), ki poleg Kosova zajema tudi BiH. Tako so sile Kforja operativna rezerva tudi za operacijo Eufor v BiH in obratno. Območje delovanja Kforja na Kosovu je razdeljeno na pet sektorjev (angl. Multinational Task Force – MNTF), ki so pod poveljstvom vodilnih držav, in sicer Francije na severu v MNTF-North (v okolici Kosovske Mitrovice), Finske v središču v MNTF-Center³⁰ (okolica Prištine), ZDA na jugovzhodu v MNTF-East (v okolici Uroševca), Turčije na jugu v MNTF-South (v okolici Prizrena) in Italije na zahodu v MNTF-West (v okolici Peči)³¹. Večina pripadnikov Slovenske vojske deluje v zahodnem sektorju v Peči, preostali pa v Prištini.

Slovenija v operaciji Kfor sodeluje od 5. januarja 2000. Konec leta 2008 je bil na misiji že osemnajsti kontingent, ki je štel 294 pripadnikov. Skladno s sklepom vlade, da Slovenska vojska sodeluje v Kforju z motoriziranim bataljonom in dodatnimi poveljniško-logističnimi elementi, opravlja kontingent naloge, ki izhajajo iz mandata operacije, in sicer brez posebnih nacionalnih omejitev. Pripadniki slovenskega kontingenta tako patrolirajo, organizirajo opazovalne postaje in premične nadzorne točke, zagotavljajo spremstvo, pregledujejo osebe in vozila ter sodelujejo v skupnih patroljah s kosovsko ali mednarodno civilno policijo. Stalna naloga je tudi varovanje nekaterih kulturnih in verskih objektov ter srbskih vasi oziroma enklav. To pomeni, da opravljajo vse naloge iz načrta operacije (Oplan) brez omejitev in sodelujejo tudi v operativni rezervi za celotno območje Kosova.

V operaciji na Kosovu delujejo tudi drugi elementi, kot so civilni, obveščevalni in varnostni ter svetovalni. Tako element civilno-vojaškega sodelovanja, ki ima v svoji sestavi tudi inženirsko skupino, pomaga pri gradnji cest, urejanju okolice in vodotokov. CIMIC ureja tudi donacije, ki prihajajo iz Slovenije, organizira različno nevojaško izobraževanje ipd. Posebna svetovalna skupina (Military Civilian Advisory Team – MCAD) svetuje vladnim organom Kosova pri reformah obrambnega sektorja.

³⁰ V MNTF-Center in MNTF-South se vloga vodilne države zamenjuje med državami, ki zagotavljajo večji del sil. V drugih MNTF pa ima vlogo vodilne vedno ista država.

³¹ Konec leta 2008 je v Kfor prispevalo 32 držav, od tega 24 iz Nata in 8 partnerskih držav.

Tabela 4:

Razpršenost – koncentracija

Manjša prisotnost – večja razpršenostVečja prisotnost – manjša razpršenost

Vir:
Predstavitve
GŠSV, 2009.

Leto	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08
Nacionalnih prispevkov na operativno območje	2	1,5	2,5	2,5	3	2	2	1,7	1,7	2,3	2	1,8
Povprečno pripadnikov SV na operativno območje	28	18	54	48	49	34	87	66	79	71	180	114

Delež prisotnosti SV po operativnih območjih v odstotkih

Leto	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08
Balkan	46	14	71	68	69	97	98	90	81	75	86	77
Azija								9	17	19	11	16
Centralna Afrika										1		3
Bližnji vzhod	54	86	29	32	31	3	2	1	1	5	3	4

Vzdržljivost slovenskega prispevka

Leto	I. obdobje sodelovanja v operacijah						II. obdobje sodelovanja v operacijah			III. obdobje sodelovanja v operacijah	
	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07
Velikost vzdržljivega prispevka	1 x VOD		2 x VOD			1 x MOTČ		1 x MOTČ 2 x VOD		2 x MOTČ 2 x MOTV	

Pokazatelji spreminjanja odnosa med razpršenostjo in koncentracijo sil ter zagotavljanjem vzdržljivosti slovenskega vojaškega prispevka v obdobju 1997–2008

Natova izobraževalna skupina (Nato Training Team – NTT) pomaga pri oblikovanju kosovskih varnostnih sil, predvsem pri načrtovanju izobraževanja in usposabljanja ter usposabljanju pripadnikov KSF³².

Prisotnost in dejavnosti Kforja zmanjšujejo možnosti za oborožene konflikte ter pomembno prispevajo k delovanju kosovskih oblastnih organov in tudi mednarodnih organov in organizacij, med njimi civilne misije Eulex. Kfor zagotavlja nenehno pripravljenost vojaških sil na območju MNTF in rezervne sile za

³² Kratica za kosovske varnostne sile: Kosovo Security Forces – KSF. To so varnostne sile, ki imajo nekatere značilnosti vojaških formacij.

posredovanje ob poslabšanju razmer ali incidentnih situacijah. S postopno stabilizacijo razmer se izpolnjujejo pogoji za prehod iz neposredne vojaške prisotnosti in delovanja v odvrtačno prisotnost ter delovanje z zmanjšanimi vojaškimi kontingenti. Glavni dosežki slovenskega prispevka se kažejo v stabilnosti razmer in zmanjševanju incidentov v dodeljenem območju delovanja, uresničevanju programov CIMIC ter krepitvi prepričanja o varnosti med lokalnimi prebivalci, tako kosovske kot srbske narodnosti.

4.2 EUROPEAN FORCE – EUFOR ALTHEA, Bosna in Hercegovina

Mandat in delovanje operacije kriznega menedžmenta sil Evropske unije (European Force – Eufor) Althea opredeljuje resolucija VS OZN št. 1088, ki je bila podlaga tudi za predhodno Sforjevo operacijo *Joint Forge* do leta 2004, ko je EU od Nata prevzela vodenje operacije v BiH. Transformacija iz operacije pod vodstvom Nata v operacijo pod vodstvom EU je opredeljena v resoluciji VS OZN št. 1575 z 22. 11. 2004. Operacija je skladno s VII. poglavjem Ustanovne listine OZN opredeljena kot operacija vsiljevanja miru (angl. Peace Enforcement). Območje Euforjeve operacije v BiH je razdeljeno na pet regionalnih usklajevalnih centrov (Regional Coordination Center – RCC), ki so pod poveljstvom vodilnih držav: Nizozemske, Španije, Turčije, Avstrije in Italije. Euforjevo delovanje je usmerjeno v zagotavljanje varnega in stabilnega okolja, spoštovanje Daytonskega sporazuma in ustvarjanje razmer za varno delovanje državnih organov, predvsem v boju proti organiziranemu kriminalu ter za zmanjševanje količin odvečnega orožja in streliva.

Za operacijo je značilno, da svojo vojaško naravo postopoma spreminja tudi z zmanjševanjem sil, saj je na območju BiH le še manevrski bataljon, ki je hkrati tudi rezerva za Kfor. Aktivna je le še ena vojaška baza (Butmir v Sarajevu), kjer so poleg poveljstva in manevrske enote nameščene še mednarodne policijske sile. Na preostalem območju delovanja je Eufor prisoten z opazovalnimi in obveščevalnimi elementi, ki so namenjeni zgodnjemu opozarjanju na varnostne spremembe na terenu. Poleg hitro spreminjajočih se političnih razmer v državi in entitetah ter s tem povezanimi možnimi eskalacijami predstavljajo grožnje še islamski ekstremizem, organizirani kriminal, skrivajoči se vojni zločinci s podpornimi mrežami, ekonomsko-socialne težave vseh etničnih skupin in slaba prometna varnost.

Slovenija sodeluje v operacijah Nata in EU v BiH od leta 1997. Ob koncu leta 2008 je imela Slovenska vojska v operaciji Eufor 31 pripadnikov. Glavnina slovenskega kontingenta deluje v posebnih skupinah za povezavo, njihov glavni namen pa je pridobivanje informacij za poveljnika operacije. Tu so še pripadniki, ki opravljajo obveščevalne in nacionalne logistično-podporne naloge. Slovenski prispevek ni zelo številčen, je pa pomemben zaradi uspešnega delovanja. Slovenija je zastopana tudi v poveljstvu Eufor, v katerem pet pripadnikov opravlja štabne naloge.

Hkrati z operacijo Eufor deluje v Sarajevu tudi Natovo poveljstvo. Poslanstvo poveljstva je svetovanje vladnim organom BiH pri reformi obrambnega sektorja, vključno z usklajevanjem aktivnosti v okviru Partnerstva za mir, s čimer želi prispevati k

nadaljnji integraciji BiH v evroatlantske povezave. Poleg tega pa Natovo poveljstvo v Sarajevu zagotavlja tudi podporo silam Euforja, in sicer v obliki razpoložljivosti infrastrukture v bazi Butmir, z zagotavljanjem poveljniško-informacijskih sistemov in podpore ter z izmenjavo obveščevalnih podatkov. Ena izmed nalog Euforja je tudi, da v okviru zmožnosti sodeluje pri pregonu oseb, osumljenih vojnih zločinov, in v protiterorističnem delovanju. V Natovem poveljstvu v Sarajevu je Slovenska vojska konec leta 2008 popolnjevala pet štabnih dolžnosti, vključno z zelo pomembnim vodjem štaba tega poveljstva.³³

Podobno kot Natovo poveljstvo v Sarajevu je treba omeniti še posebno povezovalno pisarno v Beogradu (Military Liaison Office – MLO), ki je bila v sklopu operacije *Joint Enterprise* ustanovljena za usklajevanje prevozov prek ozemlja Srbije na Kosovo. V zadnjem času pa vedno bolj prevzema funkcije, ki so podobne tistim, ki jih ima sarajevsko Natovo poveljstvo, čeprav je po obsegu še zelo majhna. Slovenija prispeva v beograjski MLO enega častnika, leta 2009 pa bo tam zasedla polkovniško mesto namestnika vodje tega urada.

4.3 INTERNATIONAL SECURITY ASSISTANCE FORCES – ISAF, Afganistan

Mednarodne varnostne sile (International Security Assistance Force – ISAF) so začele delo v Afganistanu decembra 2001. Mandat operacije opredeljujejo resolucije VS OZN št. 1386, 1413, 1444, 1510, 1563, 1623, 1707, 1746, 1776 in 1833. Poleg tega pa politično podlago predstavlja tudi odločitev glavnih afganistanskih strani na bonnskem sestanku 5. decembra 2001 o oblikovanju prehodnih afganistanskih oblasti (Afghanistan Transition Authority – ATA). Na začetku je bilo poslanstvo operacije Isaf osredotočeno na zagotavljanje varnega okolja v Kabulu in okolici, kar je ustvarilo razmere za delo afganistanskih oblasti in različnih mednarodnih humanitarnih in nevladnih organizacij. Nato je prevzel vodenje sil Isaf 11. avgusta 2003. Poleg prvotne naloge je začel uresničevati projekte obnove provinc, in sicer s skupinami za njihovo obnovo (angl. Provincial Reconstruction Team – PRT), kar je omogočilo postopno širitev območij delovanja na vse ozemlje Afganistana. To je bila posledica spremenjenega poslanstva operacije, katerega cilj je voditi vojaške operacije za pomoč vladi Islamske republike Afganistan pri vzpostavljanju ter vzdrževanju varnosti in miru v državi, in sicer s polnim sodelovanjem afganistanskih varnostnih sil, to je vojske in policije. Ena izmed prednostni nalog Nata je pomoč pri oblikovanju vojaških enot in usposabljanju pripadnikov afganistanske vojske, kar poteka prek operativnih mentorskih in povezovalnih skupin (OMLT). Območje Afganistana in s tem delovanja Isafa je razdeljeno na pet regijskih poveljstev, ki so pod poveljstvom vodilnih držav, in sicer: Nemčije na severu v Regional Command – RC-North, ZDA na vzhodu v RC-East, Italije na zahodu v RC-West, Nizozemske na jugu v RC-South in Francije v prestolnici v RC-Capital, kjer je v Kabulu tudi poveljstvo operacije.

³³ Tako v Natovem poveljstvu kot tudi v poveljstvu Eufor v Sarajevu so delovali številni visoki častniki in častnice Slovenske vojske.

Slovenski kontingent v okviru mandata Varnostnega sveta sodeluje pri izvajanju nalog, ki so dodeljene regijskemu poveljstvu, in sicer skladno z opredeljenimi nacionalnimi omejitvami. Pripadniki Slovenske vojske delujejo v regionalnem poveljstvu zahod v Heratu in v poveljstvu v Kabulu. Konec decembra 2008 je bilo v operaciji Isaf 69 pripadnikov Slovenske vojske. Slovenski motorizirani vod sodeluje pri varovanju vojaške baze Arena in letališča v Heratu, patroljira in opravlja druge naloge za zaščito sil. Skupina OMLT v bazi Stone blizu Herata svetuje afganistanski vojski in sodeluje pri usposabljanju njenega bataljona za bojno podporo (Afganistan National Army – ANA). Skupina iz inženirske enote Slovenske vojske je bila jeseni 2008 napotena v Herat, kjer je v okviru OMLT usposobila pripadnike ANA za delo z montažnim mostom C 200.

Afganistanska država je zaradi kriminala in korupcije, proizvodnje opija ter vseplošne razširjenosti nelegalnega orožja ena najbolj zapletenih. Še vedno so ena večjih nevarnosti mine in druga neeksplozirana ubojna sredstva, ki jih je zaradi dolgoletnega vojskovanja še vedno veliko po vsej državi. Tudi vojaško je situacija posebna zaradi odporiškega delovanja talibanov, pa tudi različnih plemenskih milic in slabih komunikacij ter goratosti ozemlja. Sile Isaf so bile do zdaj napadane z raketami, granatami, improviziranimi eksplozivnimi napravami, v kombinaciji z zasednim delovanjem in samomorilskimi bombnimi napadi. Večina prebivalstva jih sicer trenutno podpira, čeprav so Afganistanci tradicionalno nenaklonjeni tujcem, ko ti urejajo njihove notranje zadeve. Stabilizacijske mednarodne sile so omogočile delovanje oblasti, vzpostavljanje afganistanskih vojaških in drugih varnostnih sil ter s tem izboljšanje varnostnih razmer in pomemben družbeni razvoj. Seveda pa trajnih sprememb ni mogoče doseči v nekaj letih. Zato je vprašanje, kdaj po volitvah leta 2009 bodo Afganistanci pripravljene sami skrbeti za svojo državo in prihodnost.

4.4 EUFOR TCHAD/CAR, Čad

Varnostni svet OZN je 28. septembra 2007 sprejel resolucijo št. 1778, s katero se uvede operacija OZN (MINURCAT) v Republiki Čad in Centralnoafriški republiki (krajše Čad/CAR) ter pooblašča EU, da v ti dve državi za dvanajst mesecev, do prihoda sil OZN, pošlje svoje sile. Na podlagi te resolucije je Svet EU 15. oktobra 2007 sprejel Skupni ukrep št. 2007/677/SZVP, s katerim je uvedel vojaško premostitveno operacijo Eufor Čad/CAR. Euforjeve sile delujejo v vzhodnem delu Republike Čad, provincah Wadi Fira, Quaddai, Salamat ter delu okrožja Ennedi Est na severovzhodu Centralnoafriške republike. Poslanstvo operacije vključuje podporo dejavnostim Afriške unije (AU) in prispevek k ureditvi razmer za hitrejšo napotitev vojaških in policijskih sil OZN v operacijo MINURCAT v Čad, vzpostavitev stabilnih varnostnih razmer na vzhodu Čada in severovzhodu Centralnoafriške republike ter podporo delovanju humanitarnih organizacij in varovanje območja taborišč z begunci v vzhodnem Čadu. Po 15. 3. 2009, ko se izteče mandat silam Eufor ČAD/CAR, bo vodenje prevzela OZN z operacijo MINURCAT-II.

V Čadu sodeluje Slovenska vojska na podlagi sklepa vlade s kontingentom, ki ga sestavlja 15 pripadnikov, pri čemer glavnino sestavlja izvidniška skupina. V operaciji sodeluje od 3. 3. 2008, ko je napotila častnika v operativno poveljstvo operacije v Mont Valerien (Francija). Častnik, ki je bil določen za poveljstvo sil (Force Headquarter – FHQ) v mestu Abeche, je bil v Čad napoten na začetku aprila 2008, izvidniška enota pa na začetku maja 2008. Slovenska enota je bila po prihodu na območje operacije skladno s prenosom pooblastila za poveljevanje dodana francoskemu bataljonu v sektorju Center. Od 21. 5. 2008 je slovenska izvidniška enota nameščena v bazi Forchana in opravlja naloge za FHQ in francoski bataljon v vzhodnem, obmejnem delu sektorja Center. Poslanstvo slovenskega kontingenta je zagotavljanje varnosti na območju odgovornosti sil, izvidovanje, patroljiranje in opazovanje, varovanje taborišč z begunci ter zaščita humanitarnih delavcev in njihovih dejavnosti.

Operacija Eufor v Čadu je značilna, ker gre za premostitveno operacijo EU v obdobju organiziranja in sprožanja operacije MINURCAT. To pomeni, da so imeli politični in predvsem operativno-vojaški postopki nekatere značilnosti začetnih sil (angl. Entry or Initial Forces), ki bodo morali po koncu operacije zagotoviti tudi delni prehod sil in prenos vodenja med EU in OZN (angl. Follow on Force – FOF). Druga značilnost je, da ima prispevek EU, prav zaradi časovne omejenosti in povezanosti z operacijo MINURCAT, vse značilnosti operacij v duhu *Berlin plus*, predvsem glede povezav med različnimi mednarodnimi subjekti, dopolnjevanja in sodelovanja z OZN ter oblike vzpostavljanja stabilnosti in podpore za zagotavljanje človekoljubne pomoči ter delovanje humanitarnih organizacij na terenu. Neposredna ogroženost pripadnikov zaradi upornikov in drugih vojaških skupin je majhna, ker se te skupine bolj osredotočajo na nevladne in humanitarne organizacije. Še največja nevarnost na območjih delovanja so rekrutirani otroci v vojaških vrstah, ki niso večši ravnanja z orožjem, ali pripadniki plemenskih milic, če so pod vplivom opiatov. Pripadniki mednarodnih sil so med opravljanjem nalog zunaj baze ali v njej izpostavljeni pikom škorpionov in pajkov ter komarjev. K temu je treba dodati še neprimerne sanitarne razmere, ki so prav tako potencialna grožnja³⁴.

Slovenske vojaško-operativne značilnosti se kažejo v dejstvu, da enote Slovenske vojske prvič sodelujejo v mednarodni vojaški operaciji na afriškem kontingentu, kar prinaša nekatere nove izkušnje, ki jih do zdaj ni bilo mogoče dobiti. Pri sodelujočih iz Slovenske vojske so se kot koristne³⁵ pokazale klimatske naprave v vozilih, ki zmanjšujejo vročino na še znosno mero, saj je ta pogosto dosegala tudi več kot 60 °C, ter dodatni prtljažniki na terenskih vozilih za posode z gorivom, kar povečuje

³⁴ Na obisku pri pripadnikih Slovenske vojske v Čadu smo srečali tudi tiste, ki so bili pred tem v operaciji Isaf v Afganistanu. Na vprašani, kje so razmere za delovanje težje in katero operacijo bi izbrali, dobimo presenetljive odgovore. Čeprav je afriško območje klimatsko izjemno ekstremno, bi večina v primerjavi z Afganistanom izbirala Afriko. Najpomembnejša razloga za takšen izbor pa sta v tem, da je v Čadu občutno manjša nevarnost improviziranih eksplozivnih sredstev, zato je manjši tudi občutek ogroženosti, pripadniki pa imajo občutek, da je humanitarnosti vojaškega prispevka v operaciji več (izjave pripadnikov Slovenske vojske avtorjema članka).

³⁵ Povzeto po Informaciji št. 18 Oddelka za učenje iz izkušenj v Centru za doktrino in razvoj PDRIU, december 2008.

samozadostnost vozila. Delovanje oborožitve, tudi nove puške, je bilo ob rednem vzdrževanju kljub skrajnim klimatskim razmeram in prahu ter pesku brezhibno. Prav tako so nočnogledi in termovizije uspešno prestali preverjanje in delovanje v savansko-puščavskem okolju, za primerne se je izkazal tudi nahrbtnik za bolničarja. Večinoma je pozitivne ocene dobila tudi osebna oprema vojakov, predvsem uniforma, čevlji Meindl ter poliestrske in športne majice. Slovenski vojaki kot največjo prednost navajajo bivanje v klimatiziranih zabojuh, kar večini vojakom drugih vojsk ni dano, s čimer se bistveno spreminja oziroma povečuje njihova operativna sposobnost³⁶.

4.5 UNITED NATIONS INTERIM FORCES IN LEBANON – UNIFIL, Libanon

Operacija United Nations Interim Forces in Lebanon – UNIFIL je usmerjena v zagotavljanje miru in je opredeljena kot operacija OZN za ohranjanje miru (peace keeping). Uvedena je na podlagi mandata Varnostnega sveta, ki je 11. 8. 2006 sprejel resolucijo št. 1701, ki zahteva prekinitev spopadov, umik izraelske vojske iz južnega Libanona in napotitev do 15.000 dodatnih vojakov mednarodnih sil v sestavo sil OZN, ki so že bile na spornem območju. Resolucija ni predvidevala nove mednarodne operacije, temveč okrepitev obstoječih sil OZN v sestavi operacije UNIFIL, in sicer 15. 9. 2006 z napotitvijo prvih dodatnih sil. Območje operacije je razdeljeno na dva sektorja: zahodni z HQ-West v mestu Tibnin ter vzhodni z HQ-East v mestu Marjayoun, poveljstvo operacije pa je v mestu Naqoura na skrajnem jugozahodu Libanona. Grožnje pripadnikom modrih čelad so neeksplozivna ubojna sredstva in pomanjkanje zmogljivosti za zaščito sil ter evakuacijo v primeru incidentnih dogodkov. Na splošno ogroženost pa vplivajo aktivnosti Hezbolaha, terorističnih skupin, libanonskih oboroženih sil (LAF) in izraelskih obrambnih sil (IDF), možnost obnovitve konflikta po kršitvi premirja oziroma njegova širitev na širšo regijo ter aktivnejša oziroma odkrita podpora Sirije in Irana Hezbolahu.

Napotitev pripadnikov SV na operativno območje je bila opravljena decembra 2006 na podlagi sklepa vlade. V prvem kontingentu je bilo 12 pripadnikov, v naslednjih pa 14. Slovenski kontingent v okviru mandata OZN in skladno z nacionalnimi omejitvami sodeluje pri uresničevanju nalog v sestavi italijanske brigade, ki je odgovorna za delovanje v zahodnem sektorju. Trije slovenski častniki opravljajo štabne naloge v poveljstvu brigade zahodnega sektorja. Pripadniki izvidniške enote delujejo kot samostojni oddelek v okviru brigade v zahodnem sektorju, njihove naloge so izvidovanje sektorja in meje med Libanom in Izraelom, spremljanje konvojev, postavljanje nadzornih točk ter nadzor komunikacij.

³⁶ *To stališče je ob obisku v Čadu na svojevrsten način komentiral tudi francoski polkovnik, ki je poveljeval večnacionalnemu bataljonu v sektorju center (Multinational Battalion – Center). Poudaril je, da pri njih vzdržljivost opazujejo tudi na individualni ravni, ne zgolj kot sposobnost enot za izvajanje nalog in intenzivno angažiranje, temveč tudi kot sposobnost za individualno preživetje v ekstremnih razmerah, predvsem v operacijah majhne intenzivnosti, a velikega tveganja zaradi klimatskih razmer.*

4.6 UNITED NATIONS TRUCE SUPERVISION ORGANISATION – UNTSO, Bližnji vzhod

Operacija United Nations Truce Supervision Organisation – UNTSO je prva operacija ohranjanja miru, ki jo je ustanovila OZN. Operacija poteka od junija 1948, Slovenska vojska pa sodeluje od avgusta 1998. Operacija je bila najprej ustanovljena za pomoč posrednikom OZN in komisiji za nadzor premirja v Palestini. S poznejšim razvojem dogodkov na Bližnjem vzhodu je UNTSO opravljal tudi naloge pri opazovanju premirja na območju Sueškega prekopa in Golanske planote po izraelsko-arabski vojni leta 1967, trenutno pa podpira tudi delovanje preostalih operacij OZN na Bližnjem vzhodu (United Nations Disengagement Observer Force – UNDOF na sirsko-izraelskem delu območja in United Nations Interim Forces in Lebanon – UNIFIL na libanonsko-izraelskem delu območja). UNTSO je še vedno prisoten na Sinaju, predstavništvi pa ima tudi v Damasku in Bejrutu. Poveljstvo operacije je v Jeruzalemu.

Slovenski kontingent sestavljata dva vojaška opazovalca, ki imata nalogo, da sodelujeta pri nadzoru premirja in vseh drugih sprejetih dogovorov med sprtima stranema na območju Izraela, Sirije in Libanona, občasno pa je prisoten tudi tretji pripadnik, ki opravlja nalogo vodje vojaških opazovalcev v določenem sektorju. Konec leta 2008 sta bila poleg vodje urada OZN za zvezo v Bejrutu v operaciji udeležena tudi oba opazovalca.

4.7 NATO TRAINING MISSION IN IRAQ – NTM-I, Irak

Namen organiziranja misije *Nato Training Mission – Iraq* (NTM-I) je bil pomagati pri urjenju iraških varnostnih sil (vojakov, policije, varnostnikov) v Iraku in zunaj njega. Misija je bila uvedena na podlagi resolucije VS OZN št. 1546 z 8. 6. 2004 in zaprosila začasnega iraškega predsednika vlade Allawja generalnemu sekretarju Nata za podporo v obliki usposabljanja in tehnične pomoči. Misija se je začela 16. 12. 2004. Njeno vodilno načelo je, da ima le svetovalno vlogo in vlogo pomoči. Glavna naloga NTM-I ni vključevala neposrednega angažiranja osebja pri izvajanju bojnih nalog. Nato je prek te misije v okviru svojih pristojnosti skrbel za usposabljanje višjega častniškega in podčastniškega osebja iraških varnostnih sil ter svetovanje pri njem, pomoč pri ustanavljanju iraške vojaške akademije, usklajevanje nacionalnih prispevkov za usposabljanje in opremljanje iraških varnostnih sil ter načrtovanje in postavitve iraškega poveljstva za usposabljanje. Po štirih letih usposabljanja iraških varnostnih sil misija postopno prehaja v mentorsko, s poudarkom na ocenjevanju zmogljivosti in mehanizmov iraških institucij na varnostnem področju.

Sodelovanje Slovenske vojske v NTM-I je temeljilo na sklepu vlade, na podlagi katerega je bil 24. 2. 2006 v NTM-I napoten prvi kontingent štirih pripadnikov Slovenske vojske, ki pa se je v četrti rotaciji zmanjšal na dva. Slovenski častniki in podčastniki so delovali v Centru za usposabljanje in urjenje iraških varnostnih sil v vojaški bazi Ar Rustamiyah v Bagdadu ter sodelovali pri usposabljanju iraških varnostnih sil v okviru mandata in skladno z nacionalnimi omejitvami. Pripadniki

slovenskega kontingenta so v prvih treh štirimesečnih rotacijah opravljali dolžnosti: častnik je opravljal naloge logističnega svetovalca v poveljniško-štabni šoli (Joint Staff College) v Ar Rustamijah, drugi trije pripadniki pa so opravljali naloge na podčastniških dolžnostih, med njimi dva na vojaški akademiji IMAR (Iraqi Military Academy Ar Rustamijah). Prvi je usklajeval delo prevajalcev iz angleškega v domači jezik, drugi pa je bil mentor bodočih inštruktorjev iraških varnostnih sil. Tretji podčastnik je delal v oddelku za kadre na poveljstvu NTM-I. V naslednjih dveh rotacijah je častnik sodeloval pri načrtovanju logistične zagotovitve, pomagal pri uresničevanju pogodb z zunanjimi izvajalci in upravljanju baze, en podčastnik je opravljal naloge na kadrovske področju, dva pa administrativno-tehnične naloge v poveljstvu misije. V šesti in sedmi rotaciji sta bili častnikovi nalogi spremljanje situacije v poveljstvu NTM-I ter usklajevanje med J-3 in J-2, podčastnik pa je opravljal administrativne naloge v kadrovske oddelku. Vlada Republike Slovenije je s sklepom št. 87100-19/2008/10 z dne 15. 12. 2008 odločila, da se sodelovanje pripadnikov Slovenske vojske v misiji konča 31. 12. 2008.

Sklep Slovenska vojska ima dvanajstletne izkušnje pri sodelovanju v različnih mednarodnih vojaških operacijah in na misijah, ki jih v prihodnje lahko uporabi in še nadgradi. To je nujno tudi zaradi tega, ker se spreminjajo cilji in poslanstvo, način njihovega uresničevanja ter procesi načrtovanja, priprave in organiziranja nacionalnih kontingentov, pa tudi izvajanje ter zaključevanje MVOM. Pri tem je za Slovenijo posebej pomembno tudi vprašanje o koncentraciji razpršenosti sil, predvsem na Zahodnem Balkanu in znotraj tega na Kosovu. Poudarimo še, da so nam v mednarodnem okolju ves čas priznavali, da so slovenski vojaki cenjeni, da dobro opravljajo svoje naloge in so v MVOM vredni zaupanja. Te pohvale pa ne pomenijo veliko, če nam slovenska javnost tega ne prizna, ker na ta vprašanja gleda drugače ali je pa je neustrezno obveščena. Zapisano je eden glavnih izzivov v prihodnje in spada med najpomembnejše spremembe na področju celovitejšega pristopa k MVOM. Celovit pristop pa je treba razumeti tudi kot pravočasno načrtovanje in zagotavljanje vseh vrst prispevkov, tako vojaških, policijskih, civilnih diplomatskih in ne nazadnje tudi ekonomskih ter drugih. Pa tudi predvidevanje razvoja dogodkov na območjih, kjer MVOM potekajo, in širše, s čimer bi omogočili pravočasne odzive ali pridobili nacionalnim ciljem ustrezen delež. Največji delež slovenskega prispevka v mednarodnih operacijah in na misijah je v Natovih operacijah. Zato je letošnja 60-letnica zveze Nato pomembna tudi zaradi vpogleda v njeno delovanje in ovrednotenja prispevkov, ki jih zlasti po koncu hladne vojne namenja v operacije kriznega odzivanja zunaj 5. člena ter s tem povezanega strateškega sodelovanja Natovega zavezništva z OZN in EU.

Literatura

1. *AJP-3(A), 2007. Zavezniška doktrina za združene operacije, slovenski prevod, februar 2008 (SVS STANAG 2490(2)). Ljubljana: MO.*
2. *AJP-3.4, 2005. Operacije kriznega odzivanja zunaj 5. člena, slovenski prevod, januar 2007 (SVS STANAG 2180, prva izdaja januar 2007). Ljubljana: MO.*
3. *Geder, Alan, 2007. Razvoj operacij kriznega odzivanja v SV v 10 letih – PPT predstavitev, Gornja Radgona 20. 9. 2007.*

4. *Bi-Strategic Command, 2007. Pre-Doctrinal Handbook (Effect Based Approach to Operations). SHAPE: document J5PLANS/7740-065/07-203478.*
5. *Furlan, Branimir in drugi, 2006. Vojaške doktrina. Ljubljana: Defensor.*
6. *Furlan, Branimir, 2009. Delovanje SV v operacijah kriznega odzivanja –predstavitev PPT. Brdo 20. 1. 2009.*
7. *Humar, David, 2008: Organizacijska struktura Nato, Revija obramba št. 09/2008, str 7–10. Ljubljana: Defensor.*
8. *Humar, David, 2008. Poveljstvo za operacije (ACO), Revija obramba št 10/2008, str 44-46. Ljubljana: Defensor.*
9. *DISS Report, 2008. EU Crisis management Operations -ESDP Bodies and Decision Making Procedures. Copenhagen: Danish Institute for International Studies.*
10. *EU Operations. Dostopno 1. 2. 2009 na: <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=268&lang=EN>*
11. *GŠSV, 2009. Delovanje Slovenske vojske v operacijah kriznega odzivanja –predstavitev PPT. Ljubljana, februar 2009.*
12. *Švajncer, Janez J., 2008. Prva. Ljubljana: Defensor.*
13. *Kaskeala, Juhani, 2008. Finland Approach to Transformation – PPT prrsentation. Geneva: Geneva Centre for Security Policy, 16. 9. 2008.*
14. *Grošelj, Klemen, 2007. Slovenija v svetu mirovnih operacij – Knjižna zbirka Varnostne študije. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.*
15. *Jelušič, Ljubica in Alan Geder, 2007. Desetletne izkušnje SV z operacijami kriznega odzivanja. Ljubljana: Slovenska vojska, 26. oktober 2007, št. 17, str. 10–12.*
16. *Jelušič, Ljubica, 2005. Mirovne operacije: opredelitve, problemi, prihodnost. V: Jelušič, Ljubica (ur.) Mirovne operacije in vloga Slovenije. Ljubljana: FDV.*
17. *Pešec, Mojca, 2007. Koncept na učinkih temelječih operacij (primer ZDA in zveze Nato) – Magistrska naloga, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.*
18. *Nato Public Diplomacy Division. 2006. Nato Handbook. Brussels: Public Diplomacy Division, str: 40–56.*
19. *PDRIU, 2008. Informacija št. 18 Oddelka za učenje iz izkušenj v Centru za doktrino in razvoj PDRIU. Ljubljana: december 2008.*
20. *PSSV, 2009. Pregled in struktura sodelujočih pripadnikov SV v mednarodnih vojaških operacijah. Vrhnika, februar 2009.*
21. *Spletni naslov Urada predsednika Republike Slovenije: Srebrni red za zasluge. Vir: (<http://www.up-rs.si/uprs/uprs.nsf/dokumentweb/8BDE879AD357C9FDC12574580030C03C?OpenDocument>) Dostopno 1. 2. 2009.*
22. *Kladnik, Tomaž, 2008. Slovenska vojska v službi domovine – 2 dopolnjena izdaja, Ljubljana: Defensor.*
23. *UN DPKO, 2008. United Nations Peacekeeping Operations: Principles and Guidelines. New York: UN FSO, 18. 1. 2008.*